

بسم الله الرحمن الرحيم

بی‌غیرتی مردان و اثرات آن در آیات و روایات

زینب آلبوغیش^۱

چکیده

غیرت فضیلتی اخلاقی که انسان را به دفاع از ناموس و خانواده، دین و آیین و همچنین مال و وطن وامی‌دارد. براساس روایات، غیرتمندی از صفات خداوند است. غیرت در فرهنگ اسلامی به عنوان یک فضیلت مهم اخلاقی نام برده شده است، که انسان را به دفاع از آبرو و ناموس، دین و آیین، مال و سرزمین وامی‌دارد. اما بالعکس بی‌غیرتی انسان را در برابر دیدن فضیلت‌های اخلاقی و رفتارهای درست دینی کور می‌کند. حس غیرت مانند یک نگهبان از ارتباط و اختلاط با نامحرم جلوگیری کرده و از طهارت و پاکی نوامیس مراقبت می‌کند و نمی‌گذارد نسل‌ها با یکدیگر درهم شده و نظام خانواده تهدید گردد.

کلیدواژه: غیرت، مردان، بی‌غیرتی، قرآن.

۱. سال پنجم سطح دو، مدرسه امام خمینی (رحمه الله).

مقدمه

غیرت یکی از اخلاق و ملکات فاضله است که عبارت است از دگرگونی حالت انسان از حالت عادی و اعتدال، بطوری که انسان را برای دفاع و انتقام از کسی که به یکی از مقدساتش اعم از دین، ناموس و یا جاه و امثال آن تجاوز کرده، به تلاش و تکاپو وادارد، و این صفت غریزی، صفتی است که هیچ انسانی به طور کلی از آن بی بهره نیست، هر انسانی هر قدر هم که از غیرت بی بهره باشد باز در بعضی از موارد غیرت را از خود بروز می دهد، پس غیرت یکی از فطریات آدمی است، و اسلام هم دینی است که بر اساس فطرت تشریع شده و در آن امور فطری را گرفته و تعدیل می کند، آن مقدارش را که در حیات بشر لازم و ضروری است معتبر و واجب می سازد، و آنچه نقص و خلل که در آن هست و بشر در زندگیش نیازی بدان ندارد حذف نموده، و از اعتبار می اندازد، و هم چنان که می بینیم همین روش را در فطریاتی چون علاقه به جمع مال و به دست آوردن خوراک و شراب و لباس و همسران و غیره معمول داشته است.

تعریف بی‌غیرتی:

بی‌غیرتی عبارت است از کوتاهی در محافظت از دین و آبرو و اولاد و اموال، و این مرض از مهلکات عظیم و صفات خبیثه است.^۱

بی‌غیرتی و بی‌حمیتی و آن کوتاهی و اهمال کردن در محافظت آنچه نگاهبانی آن لازم است، از دین و عرض و اولاد و اموال.^۲ و این مرض از مهلکات عظیمه و صفات خبیثه است و بسا باشد که به دیوثی منجر می‌شود. حضرت پیغمبر (صلی الله علیه وآله) فرمودند: «که دل مرد بی‌غیرت سرنگون است.» و فرمودند: «که اگر مردی در اهل خانه خود امری ببیند که منافی غیرت باشد و به غیرت نیاید خدا مرغی را می‌فرستد که آن را قندر گویند و چهل روز بر در خانه او می‌نشیند و فریاد می‌کند که: خدا غیور است و هر صاحب غیرت را دوست دارد. و اگر آن مرد به غیرت آمد و آنچه منافی غیرت است از خود دور کرد فیها، والا پرواز می‌کند و بر سر او می‌- نشیند و فریاد می‌کند و پرهای خود را بر چشم‌های او می‌زند و می‌پرد و بعد از آن روح ایمان از آن مرد مفارقت می‌کند و ملائکه او را دیوث می‌نامند.»

و کسی که از صفت غیرت و حمیت خالی باشد از زمره مردان خارج، و نام مردان بر او نالایق است.^۳ و در غیرت و ناموس که از آنچه می‌ترسد غافل نشود، آنان را از مردان بیگانه حفظ نماید و به حجاب تشویقشان کند و از بی‌عفتی آنان جلوگیری نماید.

امام صادق (علیه السلام) فرمود: «إِذَا لَمْ يَغْرِ الرَّجُلُ فَهُوَ مَنُكُوسُ الْقَلْبِ؛^۴ هر گاه مرد غیرت نداشته باشد، قلبش وارونه است.» و نیز فرمود: «جدم ابراهیم باغیرت بود و من از او هم باغیرت ترم و خدا پوزه مومنی را که غیرت نداشته باشد بر خاک می‌مالد.»

۱. نراقی، معراج السعاده، ۱۶۳.

۲. همان، ص ۱۵۲.

۳. هیئت محمدامین، اخلاق اسلامی، ج ۱، ص ۵۱۰.

۴. فیض کاشانی، المحجة البیضاء، ج ۳، ص ۱۰۳.

عوامل بی غیرتی

انسان به صورت طبیعی و فطری از غیرت برخوردار است؛ اما عوامل و زمینه‌هایی موجب کم‌رنگ شدن غیرت می‌شود. به برخی از این زمینه‌ها عبارتند از:

1. اختلاط زن و مرد نامحرم:

حضرت علی (علیه السلام) در باره سخن گفتن با زن نامحرم که نتیجه‌ی اختلاط زن و مرد نامحرم است، فرمود: «ای بندگان خدا! بدانید که... گفتگو و اختلاط مردان با زنان نامحرم سبب نزول بلا و بدبختی خواهد شد، و دل‌ها را منحرف می‌سازد، و پیوسته به زنان چشم دوختن؛ نور چشم دل را خاموش می‌گرداند، و همچنین با گوشه چشم به نامحرم نگاه کردن از حيله و دام‌های شیطان است.»^۱

بین مردان و زنان نامحرم جدایی ایجاد کنید [تا با هم برخورد و تماس نداشته باشند]؛ زیرا هنگامی که آنان رو در روی یکدیگر قرار گرفتند و با هم رفت و آمد داشتند، جامعه به دردی مبتلا خواهد شد که درمان نخواهد داشت.^۲ «باعدوا بین انفس الرجال و النساء فانه اذا كانت المعاینة واللقاء كان الداء الذی لا دواء له»^۳ بین مردان و زنان، حریم ایجاد کنید، زیرا شکستن این حریم‌ها آسیب‌های جبران ناپذیری دارد.»

این حدیث نشان می‌دهد که ارتباط با جنس مخالف جایز نیست و باید میان زن و مرد نامحرم تماسی وجود نداشته باشد.

از حدیث دیگری، حکمت حرمت اختلاط زن و مرد، محبت و رغبت به یکدیگر فهمیده می‌شود؛ رسول اکرم (صلی الله علیه و آله وسلم) در این باره می‌فرماید که: «ایاکم و محادثة النساء فانه لا یخلوا رجل بامرأة لیس لها محرم الا هم بها»^۴ از گفتگو و اختلاط با زنان بپرهیز؛ به راستی هیچ مردی با زن نامحرمی در خلوت سخن نمی‌گوید مگر اینکه در دل او نسبت به وی رغبت پیدا می‌شود.

۱. حرّانی، تحف العقول، صص ۱۴۹ و ۱۵۰.

۲. محمدنیا، بهشت جوانان، ص ۴۶۸.

۳. جاحظ، المحاسن و الأضداد، مقدمه، ابوملحم، علی، ج ۱، ص ۲۴۸ و ۲۴۹.

۴. کرمی فریدونی، نهج الفصاحة، ص ۱۸۸.

امام امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) در زمان حکومتشان، وقتی از مدینه به کوفه آمدند و آنجا را مرکز قرار دادند، وضع جامعه را مناسب با اسلام ندیدند. روزی ضمن یکی از خطاباتشان فرمودند:

«يَا أَهْلَ الْعِرَاقِ نُبِّئْتُ أَنَّ نِسَاءَكُمْ يُوَافِقْنَ الرِّجَالَ فِي الطَّرِيقِ أَمَا تَسْتَحْيُونَ وَ قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَعَنَ اللَّهُ مَنْ لَا يَغَارُ! ^۱ ای اهل عراق! به من خبر رسیده که زنانان در گذرگاه‌ها با مردان برخورد می‌کنند آیا حیا نمی‌کنید؟! و فرمود: خدا لعنت کند کسی را که غیرت ندارد.»

در حدیث دیگری از آن حضرت نقل شده که فرمودند: «أَمَا تَسْتَحْيُونَ وَلَا تُغَارُونَ وَ نِسَائُكُمْ يَخْرُجْنَ إِلَى الْأَسْوَاقِ وَ يُزَاحِمْنَ الْعُلُوجَ؟ ^۲ آیا شرم نمی‌کنید و غیرت نمی‌ورزید که زنانان به بازارها می‌روند و با مردان برخورد می‌کنند.»

۲. نگاه به نامحرم:

در حدیثی از پیامبرگرامی (صلی الله علیه و آله و سلم) نگاه به نامحرم را زنای چشم می‌شمارد و می‌فرماید: «لِكُلِّ عَضْوٍ مِنْ إِبْنِ آدَمَ حَظٌّ مِنَ الزَّوْنَاءِ الْعَيْنُ زِنَاهُ النَّظَرُ وَ اللِّسَانُ زِنَاهُ الْكَلَامُ وَ الْأُذُنَانِ زِنَاهُ السَّمْعُ وَ الْيَدَانِ زِنَاهُمَا الْبَطْشُ وَ الرِّجْلَانِ زِنَاهُمَا الْمَشْيُ وَ الْفَرْجُ يُصَدِّقُ ذَلِكَ كُلَّهُ وَ يُكَذِّبُهُ» ^۳ برای هر یک از عضو آدمی زاد، بهره‌ای از زناست و زنای چشم، نگاه به نامحرم است و زنای زبان، سخن گفتن، و زنای گوش‌ها، شنیدن سخنان و زنای دو دست، لمس کردن و زنای دو پا، رفتن به سوی حرام است و فرج این‌ها را تصدیق و تکذیب می‌کند به عبارتی این‌ها شامل فرج می‌شوند و به عبارتی خیر.»

نگاه بعد از نگاه (نگاه همراه با دقت نظر)، تخم شهوت را در دل انسان می‌کارد و همان تخم شهوت، در به فتنه و آشوب انداختن صاحبش کفایت می‌کند.

در روایت دیگری، امام صادق (علیه السلام) نگاه حرام، را زمینه شهوت می‌داند که دیگر نمی‌توان جلویش را گرفت و می‌فرماید: «النظر بعد النظرة، تزرع في القلب الشهوة و كفى بها لصاحبها فتنه» ^۴ نگاه بعد از نگاه (نگاه

۱. کلینی، الکافی، مصحح: علی اکبر غفاری و محمد آخوندی، ج ۵، ص ۵۳۷.

۲. البحرانی، الحقائق الناضرة فی أحكام العترة الطاهرة، مترجم: الإيروانی، محمد تقی، ج ۲۳، ص ۱۵۳.

۳. شعیری، جامع الأخبار (للشعیری)، ص ۱۴۵.

۴. فیض کاشانی، الوافی، ج ۲۲، ص ۸۶۰.

۲. سست شدن بنیان خانواده :

وقتی همسر با مردان نامحرم ارتباط جنسی داشته باشد و مرد بداند که همسرش با دیگران ارتباط دارد، طبعاً شوهر هم با زنان دیگر ارتباط جنسی برقرار می‌کند، و دیگر خانواده آن‌ها استحکامی ندارد و بنیان خانواده از هم می‌پاشد.

ب. آثار اجتماعی

1. گسترش فساد و فحشاء :

وقتی مردان بی‌غیرت شود و اجازه دهند زنان آن‌ها با مردان دیگر ارتباط داشته باشند، سبب زیاد شدن فساد و فحشاء در جامعه می‌شود.

2. خراب کردن زندگی دیگران :

وقتی زنی با مردان ارتباط نامشروع برقرار می‌کند، زندگی آن مردان با همسرانشان تحت تاثیر این ارتباط نا-مشروع قرار می‌گیرد، و سبب سست شدن بنیان خانواده دیگران می‌شود .

3. به وجود آمدن فرزندان نامشروع :

امام باقر(علیه السلام) فرمود: «لَا خَيْرَ فِي وَلَدِ الزَّانَا وَلَا فِي بَشَرِهِ وَلَا فِي شَعْرِهِ وَلَا فِي لَحْمِهِ وَلَا فِي دَمِهِ وَلَا فِي شَيْءٍ مِنْهُ»^۱ زنا زاده هیچ خیری ندارد، خوشحالی، مو، گوشت، خون و..... هیچ خیری ندارد .»

راهکارهای جلوگیری از بی‌غیرتی

الف- اقدامات فردی

۱. تقویت اعتقادات :

خیلی از افرادی که بی‌غیرت هستند به خاطر بینش آن‌ها و ضعف اعتقادات آن‌ها است، به همین خاطر باید بینش و اعتقادات اصلاح شود.

۲. تغذیه سالم :

خوردن غذای حلال و سالم، هر گوشتی که انسان بخورد خصلت همان حیوان به او منتقل می‌شود، مثلاً خوردن گوشت خروس غیرت را زیاد می‌کند و خوردن گوشت خوک غیرت را از بین می‌برد .

۱. خمینی، کتاب الطهارة، ج ۳، ص ۴۷۱.

۳. دوری از محیط های فاسد :

از ارتباط خانوادگی با اقوام و افرادی که مقید به آداب اسلامی نیستند پرهیز کنیم، در مهمانی هایی که مختلط برگزار می شود و حریم محرم و نامحرمی رعایت نمی شود حاضر نشویم، از حضور دختران در رشته هایی که مناسب شان بانوان نیست و یا حضور بانوان در آن رشته مفسده دارد (مثلا مستلزم ارتباط زیاد با نامحرم در محیط دانشگاه و محیط کار باشد) جلوگیری کنیم.

۴. پرهیز از تقلید فرهنگ منحط غربی :

غرب در زمینه تکنولوژی پیشرفت های زیادی داشته، اما نباید به این بهانه که غرب پیشرفت های زیادی داشته در همه زمینه ها از غرب تقلید کنیم، باید از تماشای فیلم های مستهجن، همچنین فیلم هایی که محتوای آن ها بی-غیرتی است اجتناب شود، از سفرهای غیر ضروری به غرب و بلادی که بی غیرتی در آنجا رواج دارد دوری کنیم.

اقدامات فرهنگی

۱. تالیف و تبلیغ در مورد غیرت و حجاب .
۲. حمایت صدا و سیما از غیرت و نشان دادن آثار بی غیرتی .

نتیجه

غیرت، حکم سیستم دفاعی بدن را دارد که هرگاه به عللی از بین برود، دین و دیانت با تمام ارزش‌هایش آسیب جدی می‌بیند؛ زیرا بی‌غیرتی و بی‌تفاوتی در برابر بدعت‌گزاران و کسانی که درصدد مخدوش کردن فرهنگ دینی هستند، زمینه جرئت و جسارت به گناه را بیشتر می‌کند و موجب زدودن ارزش‌ها در سطح جامعه می‌شود. بی‌غیرتی و بی‌تفاوتی، در واقع نوعی بیماری روحی و روانی است که مانند دیگر امراض، قابل درمان است. شکوفاسازی غیرت، بهترین نسخه درمان این بیماری است. افراد بی‌غیرت با تمرین و آگاهی، می‌توانند به شکوفاسازی غیرت از دست رفته خویش بپردازند.

منابع و مأخذ

قرآن کریم

نهج البلاغه

۱. البحرانی، یوسف، الحقائق الناضرة فی أحكام العترة الطاهرة، مترجم: الإيروانی، محمد تقی، ج ۲۳، قم: مؤسسه النشر الاسلامی التابعة لجماعة المدرسين، بی تا.
۲. المجلسی، محمد تقی، روضة المتقين، ج ۹، چاپ دوم قم: مؤسسه فرهنگی اسلامی کوشانپور، بی تا.
۳. بروجردی، حسین، منابع فقه شیعه، مترجم: احمد اسماعیل تبار، ج ۲۵، تهران: انتشارات فرهنگ سبز، ۱۳۸۹.
۴. جاحظ، عمرو بن بحر، المحاسن و الأضداد، مقدمه، ابوملحم، علی، ج ۱، بیروت: انتشارات دار و مكتبة الهلال، ۲۰۰۲م.
۵. حرّانی، حسن بن شعبه، تحف العقول، قم: انتشارات جامعه مدرسين، ۱۴۰۴ ق.
۶. خمینی، روح الله، کتاب الطهارة، ج ۳، چاپ اول، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (رحمه الله)، ۱۴۲۱ ه.ق.
۷. سبحانی، جعفر، فروغ ابدیت، ج ۱، چاپ پانزدهم، قم: انتشارات بوستان کتاب، ۱۳۸۵.
۸. شعیری، محمد بن محمد، جامع الأخبار (لشعیری)، چاپ اول، نجف: مطبعة حیدریه، بی تا.
۹. فیض کاشانی، محمد بن شاه مرتضی، المحجة البيضاء، ج ۳، چاپ چهارم، قم: جماعة المدرسين بقم، مؤسسه النشر الاسلامی ۱۴۱۷ ق.
۱۰. _____، الوافی، ج ۲۲، اصفهان: کتابخانه امام أمير المؤمنين (علی علیه السلام)، ۱۴۰۶ ق.
۱۱. کرمی فریدنی، علی، نهج الفصاحة، چاپ هشتم، قم: نشر حلم، ۱۳۸۶.
۱۲. کلینی، محمد بن یعقوب بن اسحاق، الکافی، مصحح: علی اکبر غفاری و محمد آخوندی، ج ۵، چاپ چهارم، تهران: انتشارات دار الکتب الإسلامیه، ۱۴۰۷ ق.
۱۳. محمدی ری شهری، محمد، حکمت نامه جوان، مترجم: مهریزی، مهدی، چاپ هشتم، قم: مؤسسه علمی فرهنگی دارالحدیث، سازمان چاپ و نشر، ۱۳۸۹ ه. ش.

۱۴. محمدی‌نیا، اسدالله، بهشت جوانان، چاپ بیست و هفتم، قم: انتشارات سبط اکبر، ۱۳۷۹.
۱۵. مکارم شیرازی، ناصر، اخلاق اسلامی در نهج البلاغه (خطبه متقین)، ج ۲، چاپ اول، قم: انتشارات نسل جوان، ۱۳۸۵.
۱۶. _____، تفسیر نمونه، ج ۱، چاپ چهل و دوم، تهران: انتشارات دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۱. ۱۷.
- قمی، عباس، سفینه البحار، ج ۲، چاپ سوم، بی‌جا: انتشارات دارالاسوه للطباعه و النشر، ۱۴۲۲.
۱۸. نراقی، احمد، معراج السعاده، تهران: انتشارات دهقان، ۱۳۷۹ هـ ش، ص ۱۶۳.
۱۹. نیلی‌پور، مهدی، بهشت اخلاق، ج ۱، چاپ دوم، قم: موسسه تحقیقاتی حضرت ولی عصر (عجل الله)، زمستان ۱۳۸۵.
۲۰. هیئت محمدامین، اخلاق اسلامی، ج ۱، چاپ باقری، قم: انتشارات دارالانصار، ۱۳۸۵.

سایت

مجله معارف، بهمن ۱۳۸۵، شماره ۴۳، پایگاه اطلاع رسانی حوزه.